

**ՎԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՇՈՒԿԱՆԵՐՈՒՄ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՏԵՄԱՆԿՑՈՒՆԻՑ
(ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐԸ)**

Վերակազմակերպումը հանդիսանում է ինքնուրույն իրավաբանական երևույթ, որին հատուկ են իրավաբանական անձի գործունեության դադարման և ստեղծման գործընթացները: Տեսական գրականության մեջ տրվել են վերակազմակերպման տարբեր բանաձևումներ: Հեղինակների մի խումբ գտնում է, որ վերակազմակերպումը հանդիսանում է գործարք, մյուսները կարծում են, որ այն իրավական փաստերի համախումբ է, որոնց մի մասը հանդիսանում են գործարքներ և այլն: Ինչպես Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը², այնպես էլ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը³ և «Մահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը⁴ չեն բանաձևում վերակազմակերպման հասկացությունը, այլ միայն սահմանում են վերակազմակերպման ձևերը՝ միաձուլում, միացում, բաժանում, առանձնացում, վերակազմավորում⁵:

Վերակազմակերպումը, հանդիսանալով քաղաքացիաիրավական ինստիտուտ իր ազդեցությունն է ունենում ոչ միայն վերակազմակերպվող սուբյեկտների, այլև շուկայի և դրա այլ մասնակիցների վրա: Վերակազմակերպման արդյունքում շուկայում փոխվում է տնտեսվարող սուբյեկտների ունեցած բաժինը, առաջանում են սուբ-

¹ ԵՊՀ քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտ. դեկավար՝ ի. գ. դ., դոցենտ Վ. Դ. Ավետիսյան:

² Տե՛ս ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք՝ ընդունված 05.05.1998 թ., չՕ- 239: ՀՀՊՏ 1998.08.10/17(50):

³ Տե՛ս ՀՀ օրենքը «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին»՝ ընդունված 25.09.2011թ., ՀՀՊՏ 2001.11.06/34(166):

⁴ Տե՛ս ՀՀ օրենքը «Մահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին»՝ ընդունված 25.09.2011 թ., չՕ-252: ՀՀՊՏ 2001.12.07/38(170):

⁵ Տե՛ս **Ավետիսյան Վ. Դ.**, Կորպորատիվ իրավահարաբերությունների արդի հիմնահարցերը Հայաստանի Հանրապետությունում (տնտեսական ընկերությունների օրինակով), մենագրություն, ԵՊՀ հրատ., Եր., 2013, էջ 114:

յեկտներ, որոնք գրավում են շուկայի առավել մեծ բաժինը (գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտներ), փոխվում է շուկաներում մրցակցության մակարդակը: Տնտեսվարող սուբյեկտները, օգտագործելով վերակազմակերպման իրավական գործիքակազմը, հասնում են այլ տնտեսվարող սուբյեկտների բաժանմանը, շուկայում նրանց մասնաբաժնի նվազեցմանը:

Ուստի բնականոն մրցակցության ապահովման և պաշտպանության համար պետությունը, գործադրելով որոշակի գործիքակազմ, միջամտում է շուկայական հարաբերություններին: Այդ միջամտության իրավական հիմքը սահմանված է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ (Սահմանադրության 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում են տնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ տնտեսական մրցակցությունը): Այդ միջամտության սահմանները և նպատակը նախատեսված են «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով⁶ (այսուհետ նաև՝ Օրենք): Մասնավորապես, Օրենքի 1-ին հոդվածի համաձայն՝ Օրենքի նպատակն է պաշտպանել և խրախուսել ազատ տնտեսական մրցակցությունը, ապահովել բարեխիղճ մրցակցության համար անհրաժեշտ միջավայր, նպաստել ձեռնարկատիրության զարգացմանը և սպառողների շահերի պաշտպանությանը Հայաստանի Հանրապետությունում:

Ամենաընդհանուր բնորոշմամբ մրցակցությունը կարելի է բնութագրել որպես ապրանքների արտադրության և առուվաճառքի լավագույն պայմանների համար շուկայական տնտեսության մասնակիցների միջև ընթացող «հակամարտություն»⁷: Մրցակցությունը շուկայական տնտեսության տնտեսական օրենքն է: Տեսական գրականության մեջ առկա են նաև մրցակցության այլ բնորոշումներ: Ա. Մարշալը գտնում է, որ մրցակցությունը կայանում է նրանում, որ մեկը մրցակցի մյուսի հետ հատկապես ինչ-որ բանի առուվաճառքի դեպքում⁸:

⁶ Տե՛ս ՀՀ օրենքը «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ընդունված 06.11. 2000 թ. ՀՕ-112: ՀՀՊՏ 2000/30 (128) 15.12.00:

⁷ Տե՛ս **Кабзцов А.Р.**, Соотношение конкуренции и монополии в период перехода к рыночной экономике, М., 2001, Дисс., էջ 98:

⁸ Տե՛ս **Маршалл А.**, Принципы экономической науки. М.: Издат. группа Прогресс, 1993, т. I, էջ 60:

Դ. Ռեյմերն ու Ֆ. Բայերը նշում են, որ մրցակցությունն առկա է բոլոր այն դեպքերում, երբ շուկայում բախվում են մի քանի տնտեսվարողներ՝ հետապնդելով միևնույն նպատակը տնտեսության ոլորտում⁹: Շերշենիչը նշում է, որ «մրցակցության հասարակական գաղափարը կայանում է նրանում, որ սեփական գոյությունը պահպանելու յուրաքանչյուր տնտեսության ձգտումն ի վերջո հանգեցնում է հասարակության կարիքների լավագույնս բավարարման»¹⁰:

Մրցակցությունը բնութագրվում է որպես միմյանցից անկախ գործող երկու կամ ավելի անձանց ջանքեր, որոնք ուղղված են երրորդ անձի հաճախորդներին գրավելուն՝ ապրանքների ձեռք բերման համար առավել նպաստավոր պայմաններ առաջարկելու ճանապարհով¹¹: Մրցակցությունը լայն իմաստով տարբեր անձանց միջև մրցությունն է որոշակի նպատակի հասնելու համար, ձեռնարկատիրական գործունեության մրցակցությունը տնտեսվարող անձանց միջև մրցությունն է ապրանքների արտադրության և իրացման լավագույն պայմանների համար¹²:

Մրցակցության իրավական ձևակերպումը տրված է Օրենքում, որի 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «տնտեսական մրցակցությունը կամ մրցակցությունը ապրանքների իրացման կամ ձեռքբերման առավել նպաստավոր պայմանների ապահովմանն ուղղված տնտեսական գործունեություն է, որի արդյունքում օբյեկտիվորեն սահմանափակվում են տվյալ ապրանքային շուկայում ապրանքների շրջանառության ընդհանուր պայմանների վրա մրցակիցներից յուրաքանչյուրի միակողմանի ազդելու հնարավորությունը»:

Տնտեսական գործունեության ազատության և ազատ տնտեսական մրցակցության սկզբունքները սեփականության իրավունքի հետ մեկտեղ քաղաքացիական հասարակության կայուն գոյության նախադրյալ են, մարդու ազատության տնտեսական հիմքը: Տնտեսական գործունեության ազատությունը շուկայական տնտեսության հիմնա-

⁹ Տե՛ս **Ерѣменко В.**, Законодательство о пресечении недобросовестной конкуренции капиталистических стран. М., 1994, էջ 4:

¹⁰ Տե՛ս **Шершеневич Г. Ф.**, Курс торгового права, Ч. II. СПб, 1908, էջ 109:

¹¹ Տե՛ս **Chevalier F.**, Unfair Competition// Industrial property in Asia and the Pasific, 1988, N 22, էջ 41:

¹² Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, Գ. Հարությունյանի և Ա. Վաղարշյանի խմբ., Եր.: «Իրավունք», 2010, էջ 411:

րար սկզբունքն է և հանդես է գալիս որպես ազատական տնտեսական հարաբերությունների ձևավորման և զարգացման օբյեկտիվ նախադրյալ¹³:

Ուստի, մրցակցության պաշտպանության և երաշխավորման քաղաքականության արդյունավետ իրականացման նպատակով Օրենքով սահմանվում է համակենտրոնացման ինստիտուտ, որը նպատակ է հետապնդում պետական կարգավորման ենթարկել տնտեսվարող սուբյեկտների որոշակի գործողություններ, որոնք ունենում կամ կարող են ունենալ մրցակցության վրա որոշակի, երբեմն էլ էական ազդեցություն:

Օրենքը չի սահմանում համակենտրոնացման հասկացությունը, այլ միայն թվարկում է դրա դրսևորման ձևերը: Այդ կապակցությամբ պետք է նշել, որ, օրինակ Ռուսաստանի Դաշնության օրենքը «Մրցակցության պաշտպանության մասին» սահմանում է համակենտրոնացման ինստիտուտի էությունը¹⁴: Մասնավորապես, նշված օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն տնտեսական կոնցենտրացիա են համարվում տնտեսվարող սուբյեկտների գործարքները, այլ գործողությունները կամ վարքագիծը, որոնք ազդեցություն են ունենում մրցակցային միջավայրի վրա¹⁵:

Օրենքի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ տնտեսվարող սուբյեկտների համակենտրոնացում է համարվում՝

- 1) տնտեսվարող սուբյեկտների միացումը.
- 2) տնտեսվարող սուբյեկտների միաձուլումը.
- 3) տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից այլ տնտեսվարող սուբյեկտի ակտիվների ձեռքբերումը, եթե դրանց արժեքն ինքնին կամ ձեռք բերողին արդեն պատկանող ակտիվների արժեքի հետ միասին կազմում է այդ տնտեսվարող սուբյեկտի ակտիվների արժեքի 20 տոկոսը կամ ավելին.

¹³ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ, Գ. Հարությունյանի և Ա. Վաղարշյանի խմբ., Եր.: «Իրավունք» 2010, էջ 121:

¹⁴ Արտասահմանյան երկրների օրենսդրությունն օգտագործում է այլ ձևակերպումներ (Ռուսաստանում համակենտրոնացումը կոչվում է տնտեսական կոնցենտրացիա, Գերմանիայում, ԱՄՆ-ում և ԵՄ-ում միաձուլումներ և կլանումներ՝ *mergeres and acquisitions*), սակայն դա չի փոխում քննարկվող տնտեսաիրավական ինստիտուտի էությունն ու դրա օրենսդրական կարգավորման անհրաժեշտությունը:

¹⁵ Նշվածի մասին ավելի մանրամասն տես՝ ՌԴ օրենքը «Մրցակցության պաշտպանության մասին»:

4) տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից այլ տնտեսվարող սուբյեկտի փայաբաժնի ձեռքբերումը, եթե դա ինքնին կամ ձեռք բերողին արդեն պատկանող փայաբաժնի հետ միասին կազմում է այդ տնտեսվարող սուբյեկտի կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալի 20 տոկոսը կամ ավելին.

5) տնտեսվարող սուբյեկտների ցանկացած միավորում, որի շնորհիվ մեկ տնտեսվարող սուբյեկտը կարող է ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ազդել մեկ ուրիշի որոշումների կայացման կամ մրցունակության վրա:

Այսպիսով, վերկազմակերպման տեսակներից երկուսը՝ միաձուլում և միացում, մրցակցության պաշտպանության օրենսդրությամբ ենթարկվել են հատուկ կարգավորման՝ հաշվի առնելով դրանց մրցակցության վրա ունեցած իրական և (կամ) հնարավոր ազդեցությունը:

Սույն ուսումնասիրության օբյեկտը վերակազմակերպման գործընթացի ազդեցությունն է բնականոն մրցակցության վրա, հետևաբար ուսումնասիրության ընթացքում առավել մանրամասն վերլուծության կենթարկենք միաձուլումների և միացումների (համակենտրոնացում) իրավական կարգավորման հիմնախնդիրները¹⁶:

Ժամանակակից շուկայական տնտեսության պայմաններում տնտեսվարող սուբյեկտները ավելի շատ են օգտագործում միաձուլումների և միացումների գործիքակազմը սեփական զարգացման և տնտեսական աճի համար: 20-րդ դարի սկզբում անցնելով միաձուլումների և կլանումների 4 փուլ՝ երկրորդ հազարամյակի վերջին համաշխարհային տնտեսությունը մտավ զարգացման լիովին նոր փուլ՝ գլոբալիզացիա: Համաշխարհային տնտեսության առաջատարների ավիատրանսպորտողներ Բոինգի (Boing) և Մքդոնալդ Դուգլասի (McDonald Douglas), ավտոտրանսպորտողներ ԲՄՎ-ի (BMW) և Ռովեր Գրուպի (Rover Group), Դայմլեր Բենցի (Daimler-Benz) և Քրայսլերի (Chrysler), նավթային գերխոշոր կորպորացիաներ Բրիտիշ Պետրոլիումի (British Petroleum) և Ամոկոյի (Amoco), Տեքսակոյի (Texaco) և Մոբայլի (Mobil) և շատ այլ խոշորագույն տնտեսվարողների միջև կնքված գործարքները հավաստում են այդ փաստը: Ընդհանրապես,

¹⁶ Վերակազմակերպման մյուս տեսակներին անդրադարձ կկատարվի այնքանով, որքանով դրանք կառնչվեն միաձուլումների և միացումների իրավական կարգավորման հիմնախնդրի հետ:

ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ միաձուլումների (կլանումների) գործընթացը իրականացվում է տնտեսության առանց բացառության բոլոր ոլորտներում¹⁷: Հետևաբար, իրավաբանական անձանց վերակազմակերպման գործընթացները պետք է ենթարկվեն մանրակրկիտ վերլուծության: Ընդ որում, պետք է ուսումնասիրվեն ինչպես վերակազմակերպման տնտեսական գործոնները (տնտեսվարողների անհատական կամ կոլեկտիվ տնտեսական շահեր, օբյեկտիվ գործոններով պայմանավորված տնտեսական շահերի համադրման անհրաժեշտություն և այլն), այնպես էլ ոլորտը կարգավորող իրավական բազան:

Համաշխարհային պրակտիկայում միաձուլումները բնութագրվում են որպես երկու կամ ավելի տնտեսվարող սուբյեկտների միավորում, որի դեպքում մեկ տնտեսվարող սուբյեկտը դադարում է գոյություն ունենալ, իսկ մյուսը շարունակում է գոյություն ունենալ՝ ավելացնելով իր ակտիվները¹⁸: ՀՀ օրենսդրությամբ այդպիսի գործարքը կոչվում է միավորում: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» օրենքի 19-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ ընկերությունների միաձուլում է համարվում նոր ընկերության ստեղծումը՝ նրան երկու կամ ավելի միաձուլվող ընկերությունների իրավունքների և պարտականությունների փոխանցմամբ և միաձուլվող ընկերությունների դադարմամբ:

Միաձուլման դեպքում, փաստորեն, միաձուլվող տնտեսվարող սուբյեկտները դադարում են գոյություն ունենալ: Նրանց ամբողջ գույքը, իրավունքներն ու պարտականությունները անցնում են նոր ստեղծված սուբյեկտին: Այս գործընթացի դասական օրինակ է հանդիսանում առևտրական-խորհրդատվական խոշորագույն ընկերությունների՝ Փրայս Ուոթերհաուսի (Price Waterhouse) և Կուպեր և Լիբրանտի (Coopers & Lybrand) միաձուլումը, որի արդյունքում ստեղծվում է Փրայսուոթերհաուսկուպերս (PricewaterhouseCoopers) ընկերությունը¹⁹:

¹⁷ St' u **Базоев С.**, Мировой бизнес: эпоха слияний компаний // Рынок ценных бумаг.- 1999, №4, էջ 39:

¹⁸ St' u **Рудык Н., Семенкова Е.**, Рынок корпоративного контроля: слияния, жесткие поглощения и выкупы долговых финансированием.- М.: Финансы и статистика, 2000, էջ 11:

¹⁹ St' u **Ляпина С.**, "Слияния и поглощения – признак развитой рыночной экономики"// "Рынок ценных бумаг", № 8, 1998 г., էջ 6:

Միացման դեպքում միացող տնտեսվարող սուբյեկտը դադարում է գոյություն ունենալ՝ միանալով այլ սուբյեկտի, որին անցնում են միավորվող սուբյեկտի բոլոր իրավունքներն ու պարտականությունները:

Օրենքով նախատեսվում են միաձուլումների և միացումների (համակենտրոնացում) երեք տեսակ: Այսպես, Օրենքի 8-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ Օրենքի իմաստով համակենտրոնացումը կայացվում է՝

1) միննույն ապրանքային շուկայում գործող (մրցակից հանդիսացող) տնտեսվարող սուբյեկտների միջև (հորիզոնական համակենտրոնացում),

2) որոշակի փոխկապակցվածություն ունեցող տարբեր ապրանքային շուկաներում գործող (մրցակից չհանդիսացող՝ տվյալ ապրանքի և (կամ) դրա փոխադարձ փոխարինելի ապրանքներ իրացնող ու ձեռք բերող) տնտեսվարող սուբյեկտների միջև (ուղղահայաց համակենտրոնացում),

3) տարբեր ապրանքային շուկաներում գործող տնտեսվարող սուբյեկտների միջև (խառը համակենտրոնացում):

Օրենքի այս կարգավորումից պարզ է դառնում, որ միաձուլումների և միացումների՝ մրցակցության վրա ազդեցությունը հնարավոր է ինչպես միննույն և փոխկապակցված, այնպես էլ միմյանց հետ տնտեսական որևէ շղթայով չկապված շուկաներում: Վերը նշված դասակարգման հիմքում դրված է «ապրանքային շուկա» տնտեսաիրավական կատեգորիան:

Օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ ապրանքային շուկան Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի²⁰ (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) որոշմամբ սահմանված՝ որոշակի տարածքում տվյալ ապրանքի և դրա փոխադարձ փոխարինելի ապրանքների շրջանառության ոլորտ է, որի սահմանները որոշվում են գնորդի կողմից համապատասխան տարածքում ապրանքի ձեռքբերման տնտեսական հնարավորություններով և նպատակահարմարությամբ: Ապրանքային շուկան բնու-

²⁰ Օրենքի 17-րդ հոդվածի համաձայն Հանձնաժողովը համարվում է մրցակցության պաշտպանության պետական քաղաքականություն իրականացնող մարմին:

թագրվում է ապրանքատեսակային ու աշխարհագրական սահմաններով, դրա սուբյեկտների կազմով և ծավալով:

Մրցակցային միջավայրի վրա վերակազմակերպումների (միաձուլումներ և միացումներ) ազդեցությունը դիտարկենք ըստ համակենտրոնացումների տեսակների՝ Օրենքով սահմանված դասակարգման:

Այսպես, որպես կանոն հորիզոնական համակենտրոնացումների ազդեցությունը մրցակցային միջավայրի վրա ավելի մեծ է, քան համակենտրոնացման մյուս տեսակների դեպքում: Միննույն ապրանքային շուկայում գործող՝ մրցակցող սուբյեկտների միջև իրականացվող միաձուլումների կամ միացումների արդյունքում փոխվում է տվյալ շուկայում սուբյեկտների իրացման կամ ձեռքբերման ծավալը: Ընդ որում, այդ փոփոխությունների արդյունքում կարող են առաջանալ նաև գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտներ (օրինակ՝ երկու սուբյեկտների միաձուլման դեպքում, որոնք ունեն 25-ական տոկոս իրացման ծավալ, կառաջանա մեկ գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտ՝ 50 տոկոս իրացման ընդհանուր ծավալով):

Ուղղահայաց համակենտրոնացումների դեպքում որևէ ապրանքային շուկայում գործող սուբյեկտը կարող է ընդարձակել իր տնտեսական գործունեության շրջանակները՝ իրացման շուկայից անցնելով նաև ձեռքբերման շուկա և հակառակը: Մրցակցային միջավայրի վրա ազդեցությունը կդրսևորվի նրանում, որ իրացման շուկայում գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտը իր ձեռքբերման շուկայում գործող սուբյեկտի միացման դեպքում հնարավորություն կունենա գործելու միաժամանակ միմյանց հետ կապված երկու շուկաներում էլ՝ այն շուկայում, որտեղ սուբյեկտը համարվում է իրացնող և այն շուկայում, որի համար այն համարվում է միայն մատակարար և ուղղակի տնտեսական գործունեություն չի իրականացնում մինչև վերակազմակերպման իրականացումը:

Խառը համակենտրոնացումների դեպքում տնտեսվարող սուբյեկտները փոխում են իրենց տնտեսական գործունեության ոլորտը կամ համալրում այլ ոլորտներով, որոնք տնտեսական որևէ շրջայում կապված չեն նրանց իրականացվելիք գործունեության հետ: Օրինակ, բնական հյութերի շուկայում գործող սուբյեկտը կարող է միացման ձևով վերակազմակերպվել շինանյութերի իրացման շուկայում գործող սուբյեկտի հետ: Նման համակենտրոնացումը մրցակցային միջա-

վայրի վրա կազդի միայն այնքանով, որ միացման ձևով վերակազմակերպված սուբյեկտի դադարումից հետո բնական հյութերի շուկայում կփոխվի մնացյալ սուբյեկտների իրացման ծավալը: Մակայն, հնարավոր են դեպքեր, երբ միմյանց հետ կապ չունեցող շուկաներում գործող սուբյեկտների միացման կամ միաձուլման ձևով վերակազմակերպման արդյունքում որևէ սուբյեկտ ձեռք բերի արտադրական նոր հզորություններ և ընդարձակի իրացման ծավալները: Վերը նշված օրինակում բնական հյութերի իրացմամբ զբաղվող սուբյեկտի և շինանյութերի իրացման շուկայում գործող սուբյեկտի միաձուլման արդյունքում ստեղծված և բնական հյութերի իրացմամբ զբաղվող սուբյեկտը կարող է փոխանցման ակտին համապատասխան ստանալ մյուս սուբյեկտի ակտիվ համարվող շենքեր և շինություններ, որի արդյունքում կընդարձակի բնական հյութերի արտադրությունը և իրացման ծավալները:

Պետք է նշել, որ միաձուլման և միացման ձևով համակենտրոնացումները տեղի են ունենում ինչպես օբյեկտիվ տնտեսական գործոնների ազդեցության արդյունքում, այնպես էլ արտաքին ներգործության հետևանքով: Արտասահմանյան գրականության մեջ և մի շարք երկրների օրենսդրությամբ հարկադրական միաձուլումներն ու միացումները անվանվում են կլանումներ²¹:

Օրենքի 8-րդ հոդվածի 7-րդ մասում սահմանված բանաձևումները վտանգում են վերը նշված դասակարգման գործնական կիրառման արդյունավետությունը:

Խնդիրը կայանում է նրանում, որ համակենտրոնացումները հորիզոնականի, ուղղահայացի և խառը տեսակների դասակարգելիս օրենսդիրն օգտագործում է «ապրանքային շուկայում գործող սուբյեկտ» հասկացությունը:

Նման իրավակարգավորման պայմաններում դժվարություններ են առաջանում այն դեպքում, երբ համակենտրոնացման մասնակից տնտեսվարող սուբյեկտները կամ նրանցից որևէ մեկը ընդհանրապես գործունեություն չի իրականացնում որևէ ապրանքային շուկայում, սակայն որի ակտիվների արժեքը համապատասխանում է Հանձնաժողովի կողմից սահմանված ակտիվների շեմերին: Մի կողմից առկա

²¹ Տե՛ս **Радыгин А. Д., Энтов Р. М.**, Учебное пособие. Проблемы слияний и поглощений в корпоративном секторе. Издательство «Олимп», էջ 48:

է համակենտրոնացման հայտարարագրման հիմք, մյուս կողմից հարց է առաջանում արդյոք նման պարագայում առկա է համակենտրոնացում, թե՛ ոչ: Միաձուլումները և միացումները համակենտրոնացում որակելիս բոլոր դեպքերում անհրաժեշտ է սահմանել նաև դրա տեսակը, իսկ վերը նկարագրված իրավիճակում հնարավոր չէ հատկորոշել սուբյեկտ(ներ)ի գործունեության ոլորտը:

Նշվածի կապակցությամբ առկա է մեկ այլ խնդիր ևս: Մասնավորապես, երկու տնտեսվարող սուբյեկտներ, որոնցից ոչ մեկն էլ չի համարվում Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ, սակայն նրանցից մեկը հանդիսանում է Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված տնտեսվարող սուբյեկտի բաժնետեր, ցանկանում են կնքել միաձուլման պայմանագիր: Նման պայմաններում առաջանում է հետևյալ հարցը. «ապրանքային շուկայում գործող» արտահայտությունը արդյոք ներառում է նաև Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և դրա ապրանքային շուկայում գործունեություն չիրականացնող օտարերկրյա կազմակերպության կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և դրա ապրանքային շուկայում գործունեություն իրականացնող տնտեսվարող սուբյեկտի կանոնադրական կապիտալում փայաբաժին ունենալը: Նշվածի կապակցությամբ Հանձնաժողովը 2011 թվականի նոյեմբերի 23-ի թիվ 560-Ն որոշմամբ²² պաշտոնապես պարզաբանում է տվել առ այն, որ Օրենքի 8-րդ հոդվածի 7-րդ մասում նշված «ապրանքային շուկայում գործող» արտահայտությունը ներառում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և դրա ապրանքային շուկայում գործունեություն չիրականացնող օտարերկրյա կազմակերպության կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և դրա ապրանքային շուկայում գործունեություն իրականացնող տնտեսվարող սուբյեկտի կանոնադրական կապիտալում փայաբաժին ունենալը: Նշված պաշտոնական պարզաբանումը, սակայն, չի լուծում խնդիրները:

Պրակտիկայում առաջացող հնարավոր խնդիրներից խուսափելու համար առաջարկում ենք Օրենքի 8-րդ հոդվածի 7-րդ մասի իրավակարգավորումից հանել «ապրանքային շուկայում գործող» բաղադրատարրը կամ սահմանել դրույթ առ այն, որ եթե համակենտրոնացման մասնակիցները գործունեություն չեն իրականացնում որևէ շու-

²² Ընդունվել է 23.11.2010 թ., ուժի մեջ է մտել 23.11.2010 թ.: ՀՀԳՏ 2011.12.15/28(411):

կայում, սակայն միացման կամ միաձուլման ձևով վերակազմակերպվում են, ապա նման համակենտրոնացումը պետք է դիտել խառը համակենտրոնացում:

Հանձնաժողովի կողմից համակենտրոնացումների՝ մրցակցության վրա հնարավոր ազդեցության գնահատման նպատակով համակենտրոնացման մասնակիցները ներկայացնում են համակենտրոնացման հայտարարագիր: Օրենքի 9-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ տնտեսվարող սուբյեկտների համակենտրոնացումը, մինչև գործողության մեջ դնելը, ենթակա է հայտարարագրման, եթե՝

1) համակենտրոնացման մասնակիցների ակտիվների կամ հատույթի ընդհանուր արժեքը (չափը) կամ մասնակիցներից առնվազն մեկի ակտիվների կամ հատույթի արժեքը (չափը) դրա ստեղծմանը նախորդող վերջին ֆինանսական տարում գերազանցել է Հանձնաժողովի որոշմամբ սահմանված ակտիվների կամ հատույթ(ներ)ի արժեքը (չափը).

2) համակենտրոնացման մասնակիցներից առնվազն մեկը որևէ ապրանքային շուկայում ունի գերիշխող դիրք:

Այսպիսով, Օրենքն, ըստ էության, առանձնացնում է երկու հիմք՝ քանական և որակական:

Օրենքի նման իրավակարգավորումը թույլ է տալիս հանգել այն փաստին, որ եթե համակենտրոնացումների մասնակիցները չեն բավարարում վերը նշված չափանիշներին, ապա նրանց գործարքները, որոնք կարող են վերաբերել միաձուլմանը կամ միացմանը, դուրս են Հանձնաժողովի վերահսկողության շրջանակներից²³:

Հայտարարագրման ենթակա համակենտրոնացումների մասնակիցների հատույթների և ակտիվների չափերը սահմանված են Հանձնաժողովի 2011 թվականի «Հայտարարագրման ենթակա համակենտրոնացումների մասնակցի (մասնակիցների) ակտիվների և հատույթ(ներ)ի արժեքը (չափը) սահմանելու, տնտեսվարող սուբյեկտներ-

²³ Նման մոտեցումը կարելի է համարել արդարացված, քանի որ օրենսդիրը՝ ելնելով որոշակի չափանիշներից (հաշվի առնելով նաև միջազգային փորձը), սահմանել է այն չափորոշիչները, որոնք կարող են վկայել մրցակցության վրա համակենտրոնացումների հնարավոր կամ փաստացի ազդեցության մասին:

րի համակենտրոնացման հայտարարագրման կարգի և հայտարարագրի ձևի մասին» թիվ 191-Ն որոշմամբ²⁴ :

Վերը նշված իրավակարգավորումը ենթակա է վերանշակման, քանի որ հայտարարագրման հիմքում դրված է նախորդ տարվա հասույթի կամ ակտիվների հաշվարկման մեթոդը: Մինչդեռ, պրակտիկայում հնարավոր են դեպքեր, երբ համակենտրոնացման մասնակիցներից մեկը կամ բոլորն էլ ստեղծված լինեն համակենտրոնացման գործարքի կայացման տարում, չիրականացնեն տնտեսական որևէ գործունեություն և ունենան ակտիվների այնպիսի քանակ, որը համապատասխանում է Հանձնաժողովի կողմից սահմանված չափերին: Նման դեպքում, տնտեսվարող սուբյեկտները ազատ կլինեն կայացնելու համակենտրոնացումը առանց հայտարարագիր ներկայացնելու, եթե, իհարկե, այդ սուբյեկտներից որևէ մեկը որևէ ապրանքային շուկայում չունի գերիշխող դիրք (այս դեպքում գործում է հայտարարագրման երկրորդ հիմքը): Մյուս կողմից, Օրենքի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ հայտարարագրման ենթակա կամ տնտեսական մրցակցությունն էապես խոչընդոտող, այդ թվում՝ գերիշխող դիրքի հանգեցնող կամ գերիշխող դիրքն ամրապնդող համակենտրոնացումը թույլատրվում է Հանձնաժողովի որոշման հիման վրա, որը կարող է պարունակել նաև համակենտրոնացման մասնակցի (մասնակիցների) համար պարտադիր կատարման ենթակա պայմաններ և պարտավորություններ:

Փաստորեն, Հանձնաժողովը կարող է արգելել այն համակենտրոնացումը, որը հանգեցնում է գերիշխող դիրքի առաջացմանը կամ ամրապնդմանը:

Բոլոր դեպքերում, անհրաժեշտ է վերանայել հայտարարագրման շեմերի ժամանակագրական ասպեկտը և հայտարարագրման համար անհրաժեշտ շեմերի առկայությունը չկապել համակենտրոնացմանը նախորդող տարվա ժամանակահատվածի կամ որևէ այլ ժամանակահատվածի հետ:

Համակենտրոնացման հայտարարագրման երկրորդ հիմքը վերաբերում է համակենտրոնացման մասնակիցների՝ մենաշնորհի կամ գերիշխող դիրք ունենալու փաստին: Ինչպես արդեն նշվել է համա-

²⁴ Ընդունվել է 23.05.2011 թ., ուժի մեջ է մտել 23.05.2011 թ.: ՀՀԳՏ 2011.06.17/14(397), Հոդ. 234:

կենտրոնացումների արդյունքում շուկայում կարող են առաջանալ գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտներ, իսկ նման սուբյեկտների գործունեության նկատմամբ իրականացվում է հատուկ վերահսկողություն:

Օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն տնտեսվարող սուբյեկտն ապրանքային շուկայում համարվում է մենաշնորհ դիրք ունեցող, եթե որպես իրացնող կամ ձեռք բերող չունի մրցակից: Հանձնաժողովի 2011 թվականի մայիսի 23-ի «Տնտեսվարող սուբյեկտի մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրքի, այդ թվում շուկայական իշխանության որոշման կարգը և չափանիշները սահմանելու մասին» թիվ 194-Ն որոշման²⁵ հավելվածի 2-րդ կետը սահմանում է, որ Օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմքով մենաշնորհ դիրք ունեցող է համարվում այն սուբյեկտը, ով որպես իրացնող (ձեռքբերող), իրացման կամ ձեռքբերման ծավալներով գրավում է տվյալ շուկայի հարյուր տոկոսը: Բացի այդ տնտեսվարող սուբյեկտը մենաշնորհ դիրք ունեցող կարող է համարվել նաև այդ դիրքի առկայության մասին վկայող՝ բացառիկ կամ փաստացի միակ լիցենզիայի հիման վրա՝ առանց ուսումնասիրության իրականացման կամ տեղեկատվության վերլուծության:

Օրենսդրությունն առանձնացնում է գերիշխող դիրքի որակական և քանակական չափանիշները: Այսպես, Օրենքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն տնտեսվարող սուբյեկտն ապրանքային շուկայում համարվում է գերիշխող դիրք ունեցող, եթե տվյալ ապրանքային շուկայում ունի շուկայական իշխանություն, մասնավորապես, որպես իրացնող կամ ձեռքբերող չի հանդիպում էական մրցակցության և (կամ) իր ֆինանսական կարողությունից կամ այլ հատկանիշներից ելնելով՝ հնարավորություն ունի որոշիչ ազդեցություն ունենալու տվյալ ապրանքային շուկայում ապրանքների շրջանառության ընդհանուր պայմանների վրա և (կամ) դուրս մղելու այլ տնտեսվարող սուբյեկտին տվյալ ապրանքային շուկայից և (կամ) խոչընդոտելու տվյալ ապրանքային շուկա մուտք գործելուն:

Գերիշխող դիրքի որակական չափանիշը շուկայական իշխանությունն է, որի առկայության մասին կարող են վկայել տնտեսվարող սուբյեկտի ֆինանսական կարողությունը (արտադրական, գույ-

²⁵ Ընդունվել է 23.05.2011 թ., ուժի մեջ է մտել 18.06.2011 թ.: ՀՀ ԳՏ 2011.06.17/14 (397):

քային, դրամական կամ այլ ռեսուրսների առկայությունը), ապրանքային շուկայի կենտրոնացվածության աստիճանի և այդ ապրանքային շուկայում տնտեսվարող սուբյեկտի բաժնի հարաբերակցությունը, մուտքի խոչընդոտների առկայությունը, շուկայի կայունությունը, տնտեսվարող սուբյեկտի ազդեցությունը տվյալ շուկային փոխկապակցված այլ ապրանքային շուկաների և դրանցում գործող տնտեսվարող սուբյեկտների վրա:

Գերիշխող դիրքի քանակական չափանիշները կապված են շուկայում սուբյեկտների բաժինների բաշխվածության հետ: Մասնավորապես, տնտեսվարող սուբյեկտը կհամարվի գերիշխող դիրք ունեցող, եթե որպես իրացնող կամ ձեռքբերող իրացման կամ ձեռքբերման ծավալներով գրավում է շուկայի առնվազն մեկ երրորդը, երկու տնտեսվարող սուբյեկտներ կհամարվեն գերիշխող դիրք ունեցող, եթե նրանք, որպես իրացնող կամ ձեռքբերող, իրացման կամ ձեռքբերման ծավալներով միասին գրավում են տվյալ շուկայի առնվազն մեկ երկրորդը:

Օրենքի 6-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն տնտեսվարող սուբյեկտը ապրանքային շուկայում մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրք ունեցող է համարվում Հանձնաժողովի որոշմամբ: Այս իրավակարգավորումը չի նշանակում, սակայն, որ տնտեսվարող սուբյեկտը չի կարող ունենալ գերիշխող դիրք, քանի դեռ չկա դրա վերաբերյալ Հանձնաժողովի որոշումը: Հանձնաժողովի որոշմամբ միայն ամրագրվում է տնտեսվարող սուբյեկտի մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրք ունենալու հանգամանքը: Մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրքը շուկայում սուբյեկտի օբյեկտիվ կարգավիճակն է և առկա է անկախ դրա՝ իրավական ակտով ամրագերլու հանգամանքից:

Այս հիմնադրույթը ընդունվում է նաև իրական հարթությունում:

Այսպես, Քաղ. օրի 12-րդ հոդվածը սահմանում է, որ մրցակցության սահմանափակման նպատակով քաղաքացիական իրավունքներն օգտագործել, ինչպես նաև շուկայում գերիշխող դրությունը չարաշահել չի թույլատրվում:

Այս իրավակարգավորումը գործել է դեռևս մինչև Օրենքի ընդունումը և Հանձնաժողովի ստեղծումը և արգելել է գերիշխող դիրքի չարաշահումը:

Իրավակիրառ և հատկապես դատական պրակտիկան ևս զարգացել է այն ուղով, որ Հանձնաժողովի որոշումը սուբյեկտի՝ գերիշ-

խող դիրք ունեցող համարելու հարցում ունի միայն ամրագրողական, այլ ոչ թե սահմանող բնույթ:

Այսպես, ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանը թիվ ՎԴ/8123/05/11 գործով 2013 թվականի մայիսի 4-ի որոշմամբ արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «Վերաքննիչ դատարանն արձանագրում է, որ տնտեսվարողի գերիշխող դիրք ունենալու կարգավիճակը Հանձնաժողովի որոշմամբ ամրագրելու օրենսդրական պահանջը դեռևս չի ենթադրում, որ տնտեսվարողի տնտեսական ազատությունը բացարձակ էր այդ որոշմանը նախորդող ժամանակաշրջանի համար: Գերիշխող դիրքի չափանիշները սահմանված են օրենքով, իսկ օրենքով սահմանված չափանիշներով գերիշխող դիրք ունենալու հարցը որոշելու կարգը և չափանիշները սահմանելու հարցի լուծումը օրենսդիրը վերապահել է հանձնաժողովին, այսինքն Հանձնաժողովն իր իսկ կողմից սահմանված չափանիշներով որոշում է, թե տնտեսվարողն օրենքի իմաստով ունի գերիշխող դիրք, թե ոչ: Նշված ուսումնասիրությունները որպես կանոն կատարվում են մինչև տնտեսվարողի գերիշխող դիրք ունենալու կարգավիճակի մասին Հանձնաժողովի որոշման կայացումը, ուսումնասիրությունների արդյունքներն են հիմք հանդիսանում որոշման կայացման համար, ինչից հետևում է, որ Հանձնաժողովի որոշմամբ տնտեսվարողը գերիշխող դիրք ունեցող է համարվում այն ժամանակահատվածի համար, երբ կարգավիճակն օրենքի իմաստով որակվում է գերիշխող դիրք ունեցող, իսկ տնտեսվարողը սկսած այն ժամանակահատվածից, երբ զբաղեցրել է գերիշխող դիրք՝ մինչև ապրանքային շուկայում իրավիճակի այնպիսի փոփոխությունը, որը բացառում է գերիշխող դիրք ունենալու կարգավիճակը համարվում է գերիշխող դիրք ունեցող: Վերոգրյալի համատեքստում Վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ Հանձնաժողովի գերիշխող դիրք ունեցող համարելու որոշումն ամրագրում է որոշակի ժամանակահատվածում տնտեսվարողի այդպիսի կարգավիճակ ունենալու հարցը»:

Վերոգրյալի հիման վրա պետք է փաստել, որ անհրաժեշտ է Օրենքի 6-րդ հոդվածի 6-րդ մասը վերախմբագրել և տնտեսվարող սուբյեկտին գերիշխող դիրք ունեցող համարել ոչ թե Հանձնաժողովի որոշման հիման վրա, այլ Օրենքով սահմանված որակական և քանակական չափանիշներին բավարարելու դեպքում:

Նման պարագայում, փաստորեն ստացվում է, որ տնտեսվարող սուբյեկտները պարտավոր են գիտենալ իրենց՝ գերիշխող դիրք ունենալու մասին և համակենտրոնացման կայացումից առաջ հայտարարագիր ներկայացնել Հանձնաժողով:

Համակենտրոնացման հայտարարագիր չներկայացնելն առաջացնում է կոնկրետ իրավական հետևանքներ. մասնավորապես, Օրենքի 10-րդ հոդվածի համաձայն՝ արգելվում է հայտարարագրման ենթակա համակենտրոնացումը գործողության մեջ դնելը՝ մինչև Հանձնաժողովի կողմից որոշում կայացնելը: Գործողության մեջ դրված արգելված համակենտրոնացումը ենթակա է լուծարման (լուծման, դադարեցման)՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Հանձնաժողովի թիվ 191-Ն որոշման համաձայն՝ տնտեսվարող սուբյեկտների միացման ձևով իրականացվող համակենտրոնացումը համարվում է գործողության մեջ դրված միացած տնտեսվարող սուբյեկտ(ներ)ի գործունեության դադարման վերաբերյալ պետական գրանցման կամ հաշվառման պահից: Տնտեսվարող սուբյեկտների միաձուլման ձևով իրականացվող համակենտրոնացումը համարվում է գործողության մեջ դրված միաձուլման արդյունքում առաջացած տնտեսվարող սուբյեկտի պետական գրանցման կամ հաշվառման պահից:

Միաձուլման և միացման դեպքում արգելված, սակայն գործողության մեջ դրված համակենտրոնացման լուծումը կամ դադարումը տեղի է ունենում տարբեր եղանակներով: Մասնավորապես, միաձուլման դեպքում պետք է կիրառվի վերակազմակերպման տեսակներից բաժանման գործիքակազմը, իսկ միացման լուծարման համար՝ առանձնացման կառուցակարգը: Այսինքն, ըստ էության, պետք է վերականգնվի այն վիճակը, որը եղել է մինչև համակենտրոնացման գործողության մեջ դնելը²⁶:

Օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ տնտեսվարող սուբյեկտ է համարվում արտոնագրային վճար վճարողը, անհատ ձեռնարկատե-

²⁶ Եթե միաձուլման դեպքում երկու կամ մի քանի տնտեսվարող սուբյեկտներ դադարում են և միավորվում՝ ստեղծելով մեկ սուբյեկտ, ապա բաժանման միջոցով ստեղծված նոր սուբյեկտը դադարում է և ստեղծվում են մի քանի սուբյեկտներ: Համապատասխանաբար, եթե միացման դեպքում մեկ սուբյեկտ դադարում է և միանում այլ սուբյեկտի, ապա առանձնացման դեպքում այդ սուբյեկտը նորից անջատվում է և դառնում գործարարության ինքնուրույն սուբյեկտ:

րը, իրավաբանական անձը, այլ կազմակերպություն, դրա ներկայացուցիչ, ներկայացուցչություն կամ մասնաճյուղ, անձանց խումբը, առևտրային ցանցը: Օրենքով նախատեսված համակենտրոնացման դեպքում տնտեսվարող սուբյեկտ է համարվում նաև ֆիզիկական անձը:

Այսպիսով, Օրենքի իմաստով անձանց խումբը համարվում է մեկ տնտեսվարող սուբյեկտ:

Օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ անձանց խումբ է համարվում իրավաբանական և (կամ) ֆիզիկական անձանց այնպիսի խումբը, որոնք գործում են համաձայնեցված՝ ելնելով ընդհանուր տնտեսական շահերից, և (կամ) որոնց նկատմամբ բավարարվում են որոշակի պայմաններ (օրինակ՝ կազմակերպությունը և ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձը կհամարվեն անձանց խումբ, եթե այդ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձն այդ կազմակերպությունում իր մասնակցության և (կամ) պայմանագրի հիման վրա օրենսդրությամբ սահմանված կարգով իրավունք ունի ուղղակի կամ անուղղակի կերպով տնօրինելու (այդ թվում՝ առուվաճառքի, լիազորագրային կառավարման, համատեղ գործունեության պայմանագրի, հանձնարարության կամ այլ գործարքների միջոցով) կազմակերպության կանոնադրական կապիտալի կամ փայաբաժնի կեսից ավելին)²⁷ :

Ըստ էության անձանց խումբը երկու և ավելի տնտեսվարող սուբյեկտների համախումբ է, որը Օրենքի իմաստով համարվում է մեկ տնտեսվարող սուբյեկտ:

Պետք է նշել, որ չնայած անձանց խումբը դիտարկվում է մեկ սուբյեկտ, սակայն Օրենքով նախատեսված որոշակի դեպքերում անձանց խումբը օբյեկտիվորեն չի կարող դիտարկվել որպես այդպիսին: Մասնավորապես, անձանց խմբի կազմում ընդգրկված սուբյեկտներից մեկի կողմից գերիշխող դիրքի չարաշահում կամ անբարեխիղճ մրցակցության գործողություն թույլ տալու դեպքում որպես պատասխանատվության սուբյեկտ դիտարկվում է իրավախախտում կատարած տնտեսվարողը: Հետևաբար, նման իրավակարգավորման պայմաններում հարց է առաջանում՝ արդյոք համակենտրոնացման դեպքում անձանց խմբին պետք է դիտարկվել որպես մեկ սուբյեկտ: Ընդ ո-

²⁷ Այդ մասին ավելի մանրամասն տես Օրենքի 4-րդ հոդված, «անձանց խումբ» հասկացություն:

րում, Օրենքի իրավակարգավորումների համատեքստում համակենտրոնացումների դեպքում եթե որպես մեկ սուբյեկտ դիտարկվի անձանց խումբը, ապա կարող է արդյոք այդ խումբը մեկ տնտեսվարող սուբյեկտ դիտարկվել, թե՛ այլ սուբյեկտի հետ միաձուլվելիս, թե՛ անձանց խումբ կազմող տնտեսվարող սուբյեկտների միջև միաձուլումներ կամ միացումներ իրականացվելիս:

Հանձնաժողովը 2009 թվականի թիվ 91-Ն որոշմամբ²⁸ պաշտոնապես պարզաբանել է, որ Օրենքի իմաստով անձանց խմբի մեջ մտնող սուբյեկտների միջև կատարվող Օրենքի 8-րդ հոդվածով թվարկված գործողությունները և (կամ) գործարքները համակենտրոնացում չեն համարվում:

Փաստորեն, Հանձնաժողովը վերը նշված հարցերը, որոնք պահանջում են հստակ օրենսդրական լուծումներ, լուծել է պաշտոնական պարզաբանման միջոցով, այդպիսի մոտեցումը չի կարելի համարել իրավական և արդարացի²⁹:

Օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ իրավաբանական և (կամ) ֆիզիկական անձանց խումբը Օրենքի իմաստով անձանց խումբ է համարվում Հանձնաժողովի որոշմամբ:

Փաստորեն, Օրենքով նախատեսված չափանիշներին բավարարելը դեռևս բավարար չեն տնտեսվարող սուբյեկտներին անձանց խումբ համարելու համար և անհրաժեշտ է Հանձնաժողովի որոշումը:

Այսինքն, եթե օրինակ միաձուլման գործարքի կնքման պահին գործարքի կողմերը Օրենքի իմաստով համարվել են անձանց խումբ, սակայն չկա այդ մասին Հանձնաժողովի որոշում, ապա այդ սուբյեկտների գործարքը պետք է դիտարկել համակենտրոնացում:

Մեր կարծիքով, այս դեպքում պետք է կիրառել միասնական մոտեցում և առաջնորդվել այն նույն տրաբանությամբ, ինչ որ գերիշխող դիրք ունեցող համարելու դեպքում, երբ Հանձնաժողովի որոշումն ունի բացառապես ամրագրողական և ոչ թե ստեղծող բնույթ: Անձանց խմբի կարգավիճակն էլ գերիշխող դիրքի կարգավիճակի նման համարել փաստացի, օբյեկտիվորեն գոյություն ունեցող՝ անկախ Հանձ-

²⁸ Ընդունվել է 11.12.2009 թ., ուժի մեջ է մտել 11.12.2009 թ.: ՀՀԳՏ 2009.12.30/34(352):

²⁹ Հանձնաժողովը, ընդունելով նման որոշում, հակասել է պաշտոնական պարզաբանման իրավական նշանակությանը և խախտել է պաշտոնական պարզաբանմանը ներկայացվող պահանջները՝ ըստ էության ստեղծելով իրավունքի նորմ:

նաժողովի որոշման առկայության փաստից: Դրանով կապահովվի նաև իրավական որոշակիության, իրավական ակտի կանխատեսելիության և իրավական անվտանգության սկզբունքների անխաթար գործողությունը:

Ամփոփելով ուսումնասիրության արդյունքները՝ կարելի է փաստել, որ մրցակցությունը համարվում է տնտեսության և գործարարական հարաբերությունների առաջընթացի, նորարարական տեխնոլոգիաների ներդրմանը նպաստող հիմնական գործոն: Վերակազմակերպումը, որպես քաղաքացիաիրավական ինստիտուտ, ազդեցություն է ունենում նաև մրցակցային իրավիճակի վրա: Ընդ որում, այդ ազդեցությունը կարող է լինել ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական: Վերակազմակերպումները, հատկապես միաձուլումների ու միացումների գործարքները համաշխարհային տնտեսության մեջ կազմում են կնքված բոլոր գործարքների 85 տոկոսը և ունեն աճման միտումներ: Այս ցուցանիշը վկայում է այն մասին, որ վերակազմակերպման գործընթացները ավելի են ինտենսիվանում և փոխում են տարբեր շուկաներում մրցակցության մակարդակը: Վերակազմակերպման գործընթացի՝ մրցակցային իրավիճակի վրա ունեցած ազդեցության գնահատման համար իրականացվում է պետական վերահսկողություն: Օրենքով սահմանվում են որոշակի իրավակարգավորումներ, որոնք ապահովում են մրցակցության պաշտպանությունը՝ վերակազմակերպման արդյունքում տեղի ունեցող հնարավոր բացասական փոփոխություններից: Ուսումնասիրությամբ արդեն վերհանվեցին քննարկվող թեմայի իրավակարգավորման մի շարք թերություններ և առաջադրվեցին հնարավոր լուծումներ, որոնք կարող են ապահովել գործարարական հարաբերությունների ոլորտում հիմնարար համարվող մրցակցության սկզբունքի անխաթար գործողությունը:

Арсен Оганисян
Аспирант кафедры гражданского права ЕГУ

**ВОЗДЕЙСТВИЕ ПРОЦЕССА РЕОРГАНИЗАЦИИ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕСТЕСТВЕННОЙ КОНКУРЕНЦИИ НА РЫНКАХ
(ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ)**

Данная статья посвящена исследованию проблем правового регулирования, связанных с воздействием процесса реорганизации на естественную конкуренцию в рынках.

Реорганизация, являющаяся гражданско-правовым институтом, имеет влияние не только на субъектов процесса реорганизации, но и на рынок и их участников. Два вида реорганизации: слияния и присоединение, в конкурентном законодательстве именуется как типы экономических концентраций. В результате проведения слияний и присоединений меняются степень конкуренции и доля субъектов в рынке, появляются доминирующие субъекты, и этот процесс может отрицательно повлиять на естественную конкуренцию:

В статье выявлены некоторые проблемы в правовом уровне регулирования экономических концентраций, в частности проблемы, связанные с слияниями и присоединениями и предложены пути решения этих проблем, которые могут обеспечить непрерывное действие конкуренции: одной из основополагающих принципов рыночных правоотношений.

Arsen Hovhannisyan
PhD student of the YSU Chair of Civil Law

**IMPACT OF PROCESS OF REORGANIZATION FROM THE POINT OF
VIEW OF ENSURING THE NATURAL COMPETITION IN THE
MARKETS (LEGAL ASPECTS)**

This article is dedicated to research of the problems of legal regulation concerning the impact of process of reorganization on the natural competition in the markets.

Reorganization, being a civil legal institute, has an impact not only on the subjects of process of the reorganization, but also on the market and its participants. Two types of reorganization: mergers and accessions, in a competition legislation named as types of economic concentrations. As a result of mergers and accessions changed degree of competition and stake of subjects in a market, appear dominant subjects, and this process can negatively impact on a natural competition:

In the article, some problems are revealed at the legal level of adjusting economic concentrations, in particular the problems, related to mergers and accessions and offered the ways of decision of these problems, that can provide the continuous action of competition: one of fundamental principles of market legal relationships.

Բանալի բառեր՝ *մրցակցություն, վերակազմակերպում, միաձուլում, միացում, համակենտրոնացում, գերիշխող դիրք:*

Ключевые слова: *конкуренция, реорганизация, слияние, присоединение, концентрация, доминирующее положение.*

Key words: *competition, reorganization, merger, accession, concentration, dominant market position.*